

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΟΙΝΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ «ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΗ»
ΣΑΒΒΑΤΟ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2019

1^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

A1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ

- A1.1. γ
- A1.2. β
- A1.3. δ
- A1.4. α
- A1.5. β

A2. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΡΥΘΜΙΚΟΥ ΜΕΤΡΟΥ

- A2.1. ε
- A2.2. γ
- A2.3. α
- A2.4. β
- A2.5. δ

A3. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΥΓΧΟΡΔΙΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ

- A3.1. β
- A3.2. γ
- A3.3. ε
- A3.4. δ
- A3.5. γ

A4. ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΣΥΓΧΟΡΔΙΩΝ

- A4.1. α
- A4.2. β
- A4.3. ε
- A4.4. δ
- A4.5. ε

A5. ΑΣΚΗΣΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΧΡΟΙΩΝ

- A5.1. α
- A5.2. β
- A5.3. δ

2^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

B1. ΠΕΝΤΕ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

B1.1. Σχολικό βιβλίο Α΄ Λυκείου σελίδα 10

Ντεμπυσί (Debussy Claude 1862 -1918)

Ξεκινά στο Παρίσι τη μουσική του παιδεία από δέκα χρόνων με μαθήματα πιάνου και συνεχίζει με τη σύνθεση. Παρακολουθεί από κοντά τον ιμπρεσιονισμό, εφόσον συνδέεται φιλικά ή και συνεργάζεται με ιμπρεσιονιστές ζωγράφους, ποιητές και λογοτέχνες. Μελετά το γρηγοριανό μέλος, τη μουσική του Ρώσου (πρόδρομου του ιμπρεσιονισμού) Μουσόργκσκι, του Βάγκνερ, μουσική της Άπω Ανατολής, της Αφρικής, την εξωτική μουσική της Ιάβας και τους μεγάλους Γάλλους συνθέτες του παρελθόντος, απ' όπου αντλεί το μελωδικό πλούτο που θαυμάζουμε στο έργο του. Έργα: "Πελλέας και Μελισσάνθη" (του Μ. Μέτερλινγκ) όπερα, χωρίς άριες και σε μεγάλο βαθμό απαγγελία. "Θάλασσα" συμφωνικό, "Εικόνες" για πιάνο, "Εικόνες" για ορχήστρα, "Το Μαρτύριο του Αγίου Σεβαστιανού" σκηνική μουσική, "Πρελούντια" για πιάνο, "Παιχνίδια" μπαλέτο, σονάτες για δύο ή τρία όργανα και πολλά άλλα.

B1.2. Σχολικό βιβλίο Β΄ Γυμνασίου σελίδα 52

Ήταν ο πρώτος μεγάλος συνθέτης που απέρριψε τον ρόλο του υπηρέτη (εκείνη την εποχή οι συνθέτες ζούσαν και εργαζόνταν στις αυλές των αριστοκρατών και ουσιαστικά τους υπηρετούσαν) και εναντιωμένος σφοδρά στο σύστημα της πατρωνίας εδραιώθηκε ως αυτόνομος και ανεξάρτητος καλλιτέχνης. Η χειραφέτησή του άνοιξε τον δρόμο προς ένα νέο επίπεδο ατομικής έκφρασης, που επηρέασε βαθύτατα όλη τη μουσική και τους συνθέτες που ακολούθησαν.

B1.3. Σχολικό βιβλίο Α΄ Λυκείου σελίδα 62

Ελληνική Εθνική Σχολή

Την ομάδα της "Εθνικής Σχολής", όπως λέγεται, την αποτελούν οι συνθέτες Μάριος Βάρβογλης, Ανδρέας Νεζερίτης και ο Ιωάννης Κωνσταντινίδης, με πρωτομάστορα τον Μανώλη Καλομοίρη. Το έργο των συνθετών της Ελληνικής Εθνικής Σχολής είναι επηρεασμένο από τη ρωσική, τη γαλλική και τη γερμανική μουσική. Χαρακτηριστικό της Ελληνικής Εθνικής Σχολής είναι η προσπάθεια συμβιβασμού της ανατολικής μουσικής αφενός, απ' όπου παίρνει κάποιες μελωδίες και ρυθμούς, και της μουσικής της Δ. Ευρώπης αφετέρου, απ' όπου δανείζεται τη ρομαντική αρμονική αντίληψη, τις μουσικές φόρμες (φούγκα, συμφωνία, κοντσέρτο κτλ.) και κυρίως τον τρόπο ενορχήστρωσης. Η μουσική αυτή σχολή είναι "υπεύθυνη" για την εναρμόνιση των δημοτικών τραγουδιών και του βυζαντινού μέλους, η οποία, εντάσσοντας αυτά τα είδη στο δυτικό τονικό σύστημα (μείζονα και ελάσσονα) οδήγησε στη νόθευση της αυθεντικότητάς τους. Όμως, στους περισσότερους από τους συνθέτες της Εθνικής μας Σχολής πρέπει να αναγνωριστεί η προσφορά τους στην ελληνική μουσική και παιδεία.

B1.4. Σχολικό βιβλίο Γ΄ Γυμνασίου σελίδα 16

Τα Πολύτοπα του Ι. Ξενάκη ήταν πολύτεχνα έργα, στα οποία η μουσική συνδυαζόταν με οπτικά ερεθίσματα σε συγκεκριμένους, ειδικά διαμορφωμένους χώρους. Η τοποθεσία ήταν συχνά κάποιος σημαντικός ιστορικός-αρχαιολογικός χώρος. Για την παράσταση επιστρατεύονταν τόσο ο ήχος, όσο και το φως, με προβολείς που κατεύθυναν το φως πάνω στο συγκεντρωμένο πλήθος, ανάλογα με την ανάπτυξη της μουσικής. Στη διάχυση του φωτός στον χώρο αντιστοιχούσε η ανάπτυξη των ηχητικών «συμπάντων» ή «γαλαξιών» του Ξενάκη στον χρόνο. Τα Πολύτοπα έπαιρναν το όνομά τους από την τοποθεσία στην οποία λάμβαναν χώρα.

B1.5. Σχολικό βιβλίο Α΄ Λυκείου σελίδα 30

Στη δεκαετία 1960 η free jazz σπάει τα δεσμά με την παραδοσιακή jazz. Απελευθερώνεται από το ρυθμό, τη δομή και την ατονικότητα, (υιοθετεί την τονικότητα της ευρωπαϊκής μουσικής). Και τα όργανα επίσης ακολούθησαν αυτήν την ξέφρενη πορεία. Έτσι τα βιολιά χτυπιούνται, το πιάνο παίζεται με διάφορους παράδοξους τρόπους, ακόμη και στις χορδές, πειραματίζονται με όλα, γενικά, τα όργανα σε νέους τρόπους εκτέλεσης. Η free jazz υπήρξε ίσως η πιο κατάλληλη από τα άλλα στίλ, για να εκφράσει τη διαμαρτυρία για την κατάσταση στην οποία είχε οδηγήσει το φυλετικό πρόβλημα της Αμερικής.
Εκπρόσωποι: Sun Ra, Ornette Coleman, John Coltrane κ.ά.

B2. ΠΕΝΤΕ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

B2.1. Σχολικό βιβλίο Α΄ Γυμνασίου σελίδα 128

Ελλυπές Μέτρο. Είναι το πρώτο μέτρο μιας σύνθεσης που αρχίζει με ένα, δύο ή περισσότερους τόνους φθόγγους πριν από την εμφάνιση του πρώτου τονισμένου (ισχυρού) ήχου. Το ελλυπές μέτρο έχει συνήθως μόνο το χρόνο της άρσης ή τμήμα του. Στις κλασικές συνθέσεις αυτή η χρονική έλλειψη συμπληρώνεται στο τελευταίο μέτρο. Αν, για παράδειγμα, ο χρόνος είναι τετραμερής και το πρώτο μέτρο χρησιμοποιεί ένα χρόνο, το τελευταίο μέτρο, πρέπει να περιέχει τρεις χρόνους αντί για τέσσερις.

B2.2. Σχολικό βιβλίο Γ΄ Γυμνασίου σελίδα 12

Τα μουσικά χαρακτηριστικά του μινιμαλισμού είναι:

- Τονικότητες μείζονες, ελάσσονες και τροπικές (δηλ., που βασίζονται στους εκκλησιαστικούς τρόπους της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής και όχι στις μείζονες και ελάσσονες κλίμακες).
- Σύντομα επαναλαμβανόμενα ρυθμικά, μελωδικά και αρμονικά σχήματα.
- Προοδευτική εξέλιξη της πορείας του έργου με αργό τρόπο, ώστε ο ακροατής να επικεντρώνεται στις ελάχιστες λεπτομέρειες.
- Συχνά μεγάλη διάρκεια (των συνθέσεων).

B2.3. Σχολικό βιβλίο Β΄ Γυμνασίου σελίδα 56

Οι απαραίτητες για τη δράση και την πλοκή εξηγήσεις παρουσιάζονται γενικά με ένα είδος μουσικής απαγγελίας που ονομάζεται ρετσιτατίβο. Το ρετσιτατίβο στις λυρικές στιγμές παραχωρεί τη θέση του στην άρια. Η άρια είναι ένα τραγούδι συνήθως βαθιά συγκινητικό. Είναι αυτό που το ακροατήριο περιμένει, αυτό που επευφημεί και αυτό που στο τέλος θυμάται.

B2.4. Σχολικό βιβλίο Α΄ Λυκείου σελίδα 73

Πυθαγόρειοι θεωρούσαν τον αριθμό 10 τέλειο αριθμό. Επειδή δε το άθροισμα των τεσσάρων πρώτων αριθμών $1+2+3+4$ είναι το 10, θεωρούσαν και το 4 τέλειο αριθμό και του έδωσαν το όνομα “τετρακτύς” (=το άθροισμα των τεσσάρων πρώτων αριθμών, δηλαδή το 10). Οι αριθμοί 1 και 2 της τετρακτύος δίνουν το κάτω ντο και το πάνω ντο της μουσικής κλίμακας, την οποία ονομάζουν “διαπασών” (=οκτάβα). Οι αριθμοί 1 και 4 δίνουν τη διπλή οκτάβα. Η σχέση 4:3 δίνει το φθόγγο φα και η σχέση 3:2 το φθόγγο σολ. Υπάρχουν έντεκα τετρακτύες (Θέων Σμυρναίος).

B2.5. Σχολικό βιβλίο Β΄ Γυμνασίου σελίδα 24

Το γκαμελάν (gamelan), παραδοσιακό μουσικό συγκρότημα της Ιάβας και του Μπαλί, είναι μια ορχήστρα 25 και περισσότερων εκτελεστών, που αποτελείται κυρίως από ιδιόφωνα κρουστά, ενώ μερικές φορές περιλαμβάνει και φλάουτα, βιολιά και τύμπανα.

3^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

Γ1. ΑΣΚΗΣΗ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ

ΑΣΚΗΣΗ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ

Θ. Μπρουτζάκης

(a): i vii^{o6} V₅ of iv iv i₄ Fr⁺⁶ of V i₄ V 2

(B): V⁷ of V V⁶ ₅ I IV V₂ I⁶ (a): Gr⁺⁶ of bIII

(a): iv₄ of bIII bIII vii^{o7} of iv iv V+ V⁷ bVI ii^{o4}₃

(a): V_{sus} V+ I₄⁶ IV/V V⁷ IV/I I

Γ2. ΑΣΚΗΣΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ-ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

Δημήτρης Πυργιώτης

Γ2.1. Τονικά κέντρα: (α) στο μέτρο 1 είναι η Φα μείζονα,
(β) στο μέτρο 5 είναι η Σολ ελάσσονα,
(γ) στο μέτρο 14 είναι η Ρε ελάσσονα.

Γ2.2. Η αρχική ένδειξη ρυθμικής αγωγής (tempo), στο πρώτο μέτρο, είναι 69 παλμοί (κτύποι) τετάρτου ανά λεπτό. Η αρχική ένδειξη ύφους είναι *Grazioso* (μεγαλοπρεπώς). Η πρώτη μουσική φράση ολοκληρώνεται στο τέλος του τρίτου μέτρου (τούτο δηλώνεται με την κορώνα πάνω από τη διαστολή). Στην κατάληξη του τρίτου μέτρου (στον 4ο και 5ο παλμό), τίθεται η ένδειξη αλλοίωσης της ρυθμικής αγωγής *ritenuto* (*riten.*), η οποία δηλώνει ελαφρά τοπική επιβράδυνση. Κατά την εκκίνηση του τέταρτου μέτρου, πρέπει να υποθέσουμε ότι επαναφέρεται η ένδειξη του μετρονόμου. Ωστόσο, το ύφος μεταβάλλεται σε *Con passione* (με πάθος). Στην κατάληξη της δεύτερης φράσης, στον 4ο και 5ο παλμό του πέμπτου μέτρου, το tempo επιβραδύνεται πάλι τοπικά μέσω της ένδειξης *ritenuto*. Στην εκκίνηση του έκτου μέτρου, επαναφέρεται το αρχικό tempo και το αρχικό ύφος μέσω της ένδειξης *Tempo lo*. Στην κατάληξη του έβδομου μέτρου, η ρυθμική αγωγή επιβραδύνεται τοπικά μέσω της ένδειξης *ritenuto*. Οι αρχικές ενδείξεις tempo και ύφους επαναφέρονται στην αρχή του όγδοου μέτρου, μέσω της ένδειξης *Tempo lo*. Το ύφος αλλάζει στην αρχή του μέτρου 10 και ακολούθως, μέσω της ένδειξης *Con passione* (με πάθος). Η ρυθμική αγωγή αλλάζει στην αρχή του μέτρου 12 και ακολούθως, μέσω της ένδειξης 'αργότερα κ' ελεύτερα'. Από τον τρίτο παλμό του δεκάτου τρίτου μέτρου, το tempo ορίζεται *Presto* (πολύ γρήγορα). Ενώ από τον τελευταίο παλμό του δεκάτου τρίτου μέτρου, το tempo επιταχύνεται βαθμιαία και πολύ (μέσω της ένδειξης *accelerando molto*).

4^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

Δ1. ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Δ1.1. Σχολικό βιβλίο Α΄ Γυμνασίου σελίδα 17

Το ύψος είναι η ιδιότητα του ήχου που μας κάνει να ξεχωρίζουμε αν ένας ήχος είναι ψηλός (λεπτόφωνος) ή χαμηλός (βαθύφωνος). Το κάθε ηχογόνο σώμα ανάλογα με το σχήμα του, το μέγεθος, τη μάζα του, το είδος του υλικού του, παράγει παλμούς που αντιστοιχούν σε έναν ήχο. Όταν ο αριθμός των παλμών σε ορισμένο κλάσμα χρόνου (συχνότητα) είναι μικρότερος, οι ήχοι που παράγονται είναι βαθύτεροι και όταν οι παλμοί στο ίδιο κλάσμα είναι περισσότεροι, οι ήχοι που παράγονται είναι οξύτεροι.

Δ1.2. Σχολικό βιβλίο Α΄ Γυμνασίου σελίδα 17

Ένταση είναι η δυναμική απόδοση της μουσικής και αποτελεί βασική ιδιότητα του ήχου. Όσο εντονότερη είναι η αιτία που θα προκαλέσει παλμούς σε ένα ηχογόνο σώμα, τόσο μεγαλύτερη πλάτους παλμούς θα παράγει αυτό. Έτσι, ο παραγόμενος ήχος είναι εντονότερος.

Δ1.3. Σχολικό βιβλίο Α΄ Γυμνασίου σελίδα 18

Χροιά (ηχώχρωμα) : Είναι όλα τα χαρακτηριστικά που κάνουν ιδιαίτερο και αναγνωρίσιμο έναν ήχο.

Διάρκεια : Η Διάρκεια του ήχου εξαρτάται από τη διάρκεια και την ένταση της αιτίας που τον προκαλεί.

Δ1.4. Σχολικό βιβλίο Α΄ Λυκείου σελίδα 54

Οι πρώτες εγγραφές έγιναν το 1877 με το φωνόγραφο του Έντισον (σε κυλίνδρους από κερί). Το 1900 γίνονται εγγραφές σε δίσκους γραμμοφώνου (από γυψαλάκα με 78 στροφές και διάρκεια 3'). Το 1902, κι ενώ υπάρχουν εγγραφές κλασικής και λαϊκής μουσικής, αρχίζει τις ηχογραφήσεις και ο διάσημος τενόρος Καρούζο με μεγάλη επιτυχία, η οποία συνέβαλε και στην εξάπλωση του δίσκου.

Δ2. ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Δ2.1. Σχολικό βιβλίο Α΄ Λυκείου σελίδες 65-66

Ο τίτλος αυτός υποδηλώνει τους διακεκριμένους ερμηνευτές - πρωτοψάλτες, δασκάλους και συνθέτες. Ως συνθέτες εντοπίζουν τη δραστηριότητά τους στην καθαρή μουσική σύνθεση, με νέες μελοποιήσεις παλαιών ύμνων και με επεξεργασία και μελισματικό εμπλουτισμό των μελών που προϋπήρχαν.

Δ2.2. Σχολικό βιβλίο Α΄ Λυκείου σελίδα 66

Η τάση για “εξηγήσεις”, αναλύσεις δηλαδή της γραφής των παλαιών μελών, που φανερώνει διαμορφωμένη ήδη τότε ανάγκη για διαφοροποίηση της παραδοσιακής (Κουκουζελικής) σημειογραφίας, αυξάνεται τους επόμενους αιώνες περνώντας από διαδοχικές φάσεις, για να καταλήξει να ολοκληρωθεί σε οριστική μεταρρύθμιση το 1814 (νέα γραφή).

Δ2.3. Σχολικό βιβλίο Β΄ Γυμνασίου σελίδα 67

Οι περισσότεροι μελετητές διαχωρίζουν την ελληνική δημοτική μουσική σε:

- νησιώτικη (Θράκη, νησιά και Μικρασιατικά παράλια, Κύπρος) και
- ηπειρωτική (Μακεδονία, Ήπειρος, Θεσσαλία, Ρούμελη, Μοριάς)

ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ

- Χρησιμοποιούνται συνήθως δίσημοι ρυθμοί, ενώ δημοφιλή είναι και τα μέτρα 3/8 και 6/8 ή 6/4.
- Μεγαλύτερα διαστήματα.
- Συχνή η ομοιοκαταληξία και ο αυτοσχεδιασμός.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

- Πιο συχνοί είναι οι πεντάσημοι και επτάσημοι ρυθμοί.
- Χρήση κυρίως ανημιτονικών κλιμάκωνII. Υπερτερούν τα μικρότερα διαστήματα.
- Σπάνια παρατηρούνται ομοιοκαταληξία και αυτοσχεδιασμοί (π.χ. μανιάτικα μοιρολόγια).

Δ2.4. Σχολικό βιβλίο Β΄ Γυμνασίου σελίδα 81

Η κομπανία είναι ένα οργανικό συγκρότημα που αποτελείται βασικά από τα όργανα κλαρίνο-βιολί-λαγούτο (με το κλαρίνο να έχει τον κύριο ρόλο) και συχνά ένα κρουστό (ντέφι, τουμπελέκι ή και νταούλι). Τη συναντάμε κυρίως στην ηπειρωτική Ελλάδα, όπου σιγά-σιγά αντικαθιστά τη ζυγιά ζουρνάς-νταούλι. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή στα όργανα αυτά προστίθεται και το σαντούρι.

Για την κατασκευή των οργάνων της κομπανίας απαιτούνται εξειδικευμένα εργαστήρια και τεχνίτες. Τα όργανα αυτά είναι ιδανικά για κλειστούς χώρους καθώς έχουν μαλακό ηχόχρωμα.